

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ СИСТЕМИ ЖИТТЄЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЕКОНОМІЦІ МІСТА

Окреслена проблема створення оптимальної системи управління сучасним містом. Серед факторів оптимізації державного керування правовий фактор у сьгоднішніх умовах є визначальним. Названі основні методологічні положення, сутність управління економікою міста та системою його життєзабезпечення. Зроблено висновки про необхідність подальшого дослідження.

Ключові слова: регіональна економіка, інфраструктура міста, міське господарство, система життєзабезпечення міста, міський комплекс.

Більше двох третин населення України (67,4%), згідно даних органів Державної статистики, проживає в містах і селищах міського типу. Економіка міст, їх інфраструктура, культура, наука, освіта мають вирішальний вплив на розвиток усіх регіонів нашої країни. У зв'язку з цим вкрай важливо встановити основні тенденції та закономірності розвитку системи життєзабезпечення міста в міській та регіональній економіці України [3, 6].

У даному дослідженні відповідно до його мети термін «регіональна економіка» використовується лише стосовно до економіки «адміністративно-територіальних регіонів» України. У свою чергу економіка міст та система життєзабезпечення міста розглядаються як важливі складова частина регіональної економіки. Таке співвідношення регіональної та міської економіки повністю відповідає прийнятій практиці включення міст як особливих адміністративно-територіальних одиниць до складу регіонів України. Проведений у дослідженні аналіз дозволив виявити основні закономірності та тенденції розвитку системи життєзабезпечення міста в регіональній економіці.

Реформування всіх сфер українського суспільства, створення дієздатної та прогнозованої структури міської економіки є актуальним і стратегічно

важливим напрямком розвитку держави в умовах соціально орієнтованої економіки. Актуальна проблема створення оптимальної системи управління сучасним містом. Великі міста мають значну кількість населення, яке займається активною діяльністю. У великих формується основна частина ВВП країни, проходять політичні події, функціонує виробництво товарів народного споживання та різноманітних видів послуг, йде розвиток сучасної міської культури [1].

Міський комплекс, являє собою складну соціально-економічну систему з властивими їй закономірностями розвитку і функціонування. У сучасній науковій літературі немає однієї думки щодо структури міського комплексу. Міський комплекс, як соціально-економічна система, має такі підсистеми різного ступеня складності: місто утворюючу і місто обслуговуючу, населення та архітектурно-містобудівну. Підсистеми міського комплексу потребують збалансовані. Необхідність пропорційного і гармонійного розвитку структури міського комплексу, подолання диспропорцій у його функціонуванні обумовлюється вимогами ринкової економіки, потребами соціального прогресу[4].

Стан наукової розробленості проблеми управління системою життєзабезпечення міста в умовах ринкових відносин, присвячена певна кількість наукових досліджень вчених України. Докладно ці механізми в ринковій економіці розглянуті в закордонних джерелах. Назвемо в якості основних: теорію зайнятості Дж. Кейнса, економічні теорії розвитку суспільства Дж. Гэлбрейта, теорію добробуту А. Пігу, теорію економіки П. Самуельсона, критерії й методи оптимального визначення капіталовкладень Л.Масі й інші, на які посилається в дослідженнях В.М. Бабаєв [1]. Дослідженню питання ефективності економіки міста та системи його життєзабезпечення приділили представники різних регіональних наукових шкіл О.А.Карлова, В.М. Бабаєв, С.В. Богачев, О.М. Тищенко, і інші[1, 2, 4, 7].

Великі міста відіграють об'єднальну роль у державі як центри міжрегіональних обмінних процесів, вони забезпечують формування єдиного економічного, культурного, наукового та інформаційного простору країни. Саме вони надають людині найбільш привабливі соціальні перспективи і можливості власного розвитку. Вони здатні більш-менш пристойно, з найменшими втратами виходити з кризового стану та відносно швидко пристосовуватися до нових умов соціального поступу. Процеси урбанізації проявляють себе у концентрації на відносно невеликих міських територіях всіх видів наявних ресурсів, різних галузей діяльності, споживаних продуктів та послуг, а також об'єктів адміністративного, ділового, житлово-комунального, побутового, виробничого, транспортного, енергетичного, торговельного, медичного, освітнього, культурного, туристичного, спортивного та інформаційного призначення [2].

Інтенсивний розвиток сучасних міст, формування мегаполісів в останні десятиріччя загострили проблему оптимізації управління системи життєзабезпечення міста, створенням сприятливих умов для життєдіяльності громадян, що проживають на відповідній території. Ця проблема торкнулася всіх міст України, і, зокрема, Харкова, що особливо підсилилася, на думку Тищенка О.М., в останні роки [5, 7]. Життя показує, що серед факторів оптимізації державного керування правовий фактор у сьогоденні умовах стає визначальним. Стратегія соціально-економічного розвитку Харківської області на період до 2010 року, що визначала напрями удосконалення управління економікою міста, великих позитивних надбань не отримала. У цьому зв'язку зростає значення законодавчих органів у державному управлінні розвитком міст та їх системою життєзабезпечення в рамках адміністративного права[5].

Великі міста мають вплив на розвиток економіки не тільки власного регіону, а й усієї країни. Приклад цьому випереджальний розвиток економіки (промисловості, будівництва, транспорту, зв'язку, торгівлі тощо) у 2000 -

2010 рр.. в Києві, Харкові, Дніпропетровську та Донецьку надає позитивний вплив не тільки на розвиток своїх регіонів, а й усієї України [3, 6]. Управління містом зпирається на прогностичні оцінки, моніторингові дослідження, широке використання досягнень правової інформатики й засобів обчислювальної техніки, ґрунтується на концептуальному сприйнятті міського життя як єдиного соціального організму. До того ж концептуальний, системний підхід у рішенні основних господарських проблем міста в умовах соціально орієнтованої економіки зростає. Адже цей підхід базується на сполученні багатьох областей наукового знання, практичних наробітків, евристичних здатностей і містить у собі не тільки заяви про наміри, але й поглиблену систему наукових принципів і методів дослідження й дії. Важливий інтерес представляє, далі, проблема оптимізації управління соціально-економічними процесами в місті, покликаному відобразити ринковий стан керованих об'єктів з урахуванням їх специфіки в конкретній ситуації й формування, по суті, нового законодавства.

Таким чином, враховуючи названі основні методологічні положення, сутність управління економікою міста та системою його життєзабезпечення визначимо як особливий вид цілеспрямованої владної діяльності, що сприяє розвитку міста шляхом впливу суб'єктів управління на сукупність суперечливих матеріальних, соціальних, політичних, економічних та інших факторів. На вищевикладених принципах базується модель управління розвитком системи життєзабезпечення міста.

Міські комплекси, особливо Харківський міський комплекс, перетворилися на центри суспільно-політичної і соціальної напруги, де при тій же концентрації населення різко скоротилися бюджетні джерела фінансування соціального середовища. Диференціюється соціальна структура міських комплексів, втрачає престиж традиційна міська інтелігенція, що підвищує роль суб'єктів фінансово-торгового сектора. Принципово оновлюється форми і методи міського управління. Підвищилася відповідальність міської влади з гарантування населенню відповідних

соціальних благ і прав людини. Ці обставини вимагають нових підходів до управління функціонально-просторових перетворень економіки міста [1, 4]. Система управління функціонально-просторовим розвитком системи життєзабезпечення міста представляє собою спеціально організовану сукупність політико-ідеологічних, правових та економічних дій на умови, пріоритети і обмежені перетворення окремих міських підсистем з метою усунення протиріч і забезпечення на цій основі комплексного і збалансованого розвитку. Системність управління полягає як у одночасній дії на міську структуру кількох взаємопов'язаних регуляторів (правових, економічних, політичних та ін), так орієнтації цих дій на внутрішньоструктурної відносини.

Управлінська діяльність в системі життєзабезпечення міста - це об'єднання різних функцій, спрямованих на вирішення проблем розвитку міського комплексу. Коло проблем, які вирішуються в процесі управлінської діяльності, зводиться до вирішення конкретних цілей розвитку, виявлення їх пріоритетності, черговості та послідовності їх реалізації. На цій основі розробляються цілі управління і обґрунтовуються певні завдання, які необхідно виконати для їх досягнення. Процес управління системою життєзабезпечення міста має такі основні функції:

- визначення цілей та шляхів їх реалізації;
- планування, організації;
- прийняття управлінських рішень;
- координації та регулювання;
- керівництво і контроль за діяльністю;
- забезпечення зворотного зв'язку.

Організаційно-економічний механізм управління системою життєзабезпечення міста означає організацію структури керованої системи і організацію процесу її функціонування з домінуванням економічних методів управління. Його складовими компонентами є:

- організаційно-правові правила, нормативи та стандарти, що визначають структуру управління;
- зобов'язання, права, відповідальність органів управління та їх працівників;
- керівництво управлінською діяльністю;
- розподіл робіт між певними ланками;
- оснащення управлінської діяльності засобами оргтехніки,
- систему економічних методів керівництва.

Ефективність процесу системи управління системою життєзабезпечення міста можна уявити двояко: як оцінку заходи здатності даної програми управлінських дій забезпечити досягнення цілей розвитку міського комплексу і як оцінку заходи витрат ресурсів і зусиль, які витрачаються системою міського управління для досягнень мети розвитку взяту по відношенню до будь то іншому взаємною пристрою такої системи. Інтегральним показником оцінки ефективності управлінської діяльності системи життєзабезпечення міста можна запропонувати індекс людського розвитку, якість життя і успішність розвитку.

Для вироблення ефективних управлінських рішень необхідно створення адекватної організаційної структури та механізму управління, побудованих з урахуванням становлення та розвитку ринкових відносин. Перспективними організаційними структурами доцільно вважати такі, які: по-перше, легко і активно реагують на мінливі умови соціального розвитку, що створюють органи і підрозділи управління, попереджуючи ці умови, які їх формують, по-друге, забезпечують реальний прорив в технологічному, соціальному, економічному і політичному розвитку суспільства, по-третє, характеризують принципово нові форми взаємозв'язків між виробничо-господарськими партнерами, які забезпечують конкуренцію.

З проведеного дослідження робимо висновок, що зміст поняття "система життєзабезпечення міста" характеризується комплексом особливостей:

1. Переважанням в економіці міста галузей і видів діяльності, від яких безпосередньо залежить досягнення головної мети розвитку міст - підвищення якості життя городян. Досягнення цієї мети пов'язане з формуванням на основі новітніх технологій високоприбуткових, екологічно чистих галузей, що реалізують високоякісні продукти та послуги. У сучасній міській економіці бурхливо розвиваються всі види управління (загальнодержавне, регіональне, муніципальне, управління підприємствами та організаціями тощо), фінансові послуги, наука, освіта, охорона здоров'я, торгівля, транспорт, зв'язок, житлово-комунальне господарство, культура, спорт, туризм, що сприяє підвищенню якості життя населення міст і регіонів.

2. Підвищенням значення в економіці міст сфери послуг (за кількістю і питомою вагою зайнятих працівників, грошової вартості інфраструктури системи життєзабезпечення міста, реалізованих благ тощо).

3. Наявністю в містах сучасних інформаційних систем та єдиного інформаційного міського простору і «інформаційного суспільства».

4. Функціонуванням у містах сучасних систем місцевого самоврядування.

5. Створенням сучасної міської інфраструктури (сучасних будівель і споруд, організацій та установ). Особливо важливо мати в містах нові ефективні містобудівні, архітектурні, транспортні та екологічні системи.

6. Інтеграцією та інтернаціоналізацією всіх видів міської діяльності (інтеграцією міських систем, бурхливим розвитком міжнародної торгівлі, туризму, бізнесу, обміну інформацією, науковими і культурними досягненнями тощо).

Література:

1. Бабаєв В.М. Управління міським господарством: теоретичні та прикладні аспекти: Монографія.-Х.: Видавництво ХарРІ НАДУ, 2004.-188 с.

2. Богачев С.В. Проблемы теории и практики развития городской хозяйственной системы: Монография / НАН Украины. Ин-т экономико-правовых исследований. – Донецк: ООО «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 381 с.
3. Головне управління статистики у Харківській області // www.uprstat.kharkov.ukrtel.net
4. Карлова О.А. Теорія і практика розвитку інфраструктури міста: Монографія. - Харків: Видавництво "ФОРТ", 2010. - 280 с.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» від 21.07.2006 р. №1001.
6. Статистичний щорічник України за 2009 рік /Держкомстат України/ За ред. О. Г. Осауленка. – К.: „Консультант” 2010. – 632 с.
7. Тищенко О.М. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи: Монографія. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2008. – 368с.